

ВІДГУК

**офіційного опонента – доктора юридичних наук, професора, заслуженого юриста України Різніка Олега Миколайовича – на дисертацію
Калюжного Дмитра Олександровича
на тему «Теоретико-правові засади впровадження і використання інформаційно-комунікаційних технологій у діяльності правоохоронних органів», подану на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 08
Право зі спеціальності 081 Право**

Актуальність теми дисертації. Про беззаперечну актуальність теми дисертаційного дослідження свідчать сучасні умови функціонування правоохоронної системи України, зумовлені стрімкою цифровізацією суспільних відносин, а також викликами, пов'язаними з триваючою збройною агресією проти України. У цих умовах інформаційно-комунікаційні технології стають невід'ємним інструментом забезпечення правопорядку, протидії злочинності, збору, обробки та аналізу інформації, а також взаємодії між державними органами.

Не викликає заперечень і той факт, що ефективність діяльності правоохоронних органів значною мірою залежить від рівня впровадження сучасних ІКТ, їх належного правового регулювання та відповідності міжнародним стандартам. Особливої ваги ці питання набувають в умовах гібридної війни, коли поряд із традиційними загрозами зростає роль кіберпростору, інформаційних операцій та цифрових інструментів впливу. У зв'язку з цим правоохоронні органи змушені адаптуватися до нових форм злочинності, зокрема кіберзлочинів, а також удосконалювати механізми використання ІКТ у своїй діяльності.

Вивчення теоретико-правових засад впровадження і використання інформаційно-комунікаційних технологій є важливим не лише для підвищення ефективності правоохоронної діяльності, але й для забезпечення прав і свобод людини, належного рівня захисту інформації, прозорості та підзвітності діяльності державних органів. Крім того, належне правове забезпечення застосування ІКТ сприяє гармонізації національного законодавства з європейськими стандартами та інтеграції України у міжнародний безпековий і правовий простір.

Аналіз рукопису дисертації дає підстави стверджувати, що вона спрямована на комплексне дослідження сутності, змісту та правового регулювання інформаційно-комунікаційних технологій у діяльності правоохоронних органів, визначення особливостей їх впровадження, а також формування науково обґрунтованих пропозицій щодо вдосконалення відповідного законодавства та

практики його застосування. Таким чином, обрана тема дисертаційного дослідження є своєчасною, актуальною та має важливе теоретичне і практичне значення.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, що виникають у процесі впровадження і застосування інформаційно-комунікаційних технологій у діяльності правоохоронних органів.

Предметом дослідження виступають теоретико-правові засади впровадження і використання інформаційно-комунікаційних технологій у діяльності правоохоронних органів.

Детальний аналіз тексту дисертаційного дослідження дозволяє стверджувати, що мета дисертації досягнута, а поставлені завдання розкриті в повній мірі у загальних висновках.

Оцінка обґрунтованості наукових результатів дисертації, їх достовірності та новизни.

Насамперед слід відзначити, що результати дисертаційного дослідження видаються достатньо обґрунтованими, оскільки автором здійснено комплексний аналіз теоретико-правових засад впровадження і використання інформаційно-комунікаційних технологій у діяльності правоохоронних органів, охоплено широкий спектр проблем, які безпосередньо стосуються правового регулювання ІКТ, особливостей їх функціонування у правоохоронній сфері та напрямів удосконалення відповідного законодавства.

Ступінь обґрунтованості отриманих результатів забезпечується:

- коректним визначенням об'єкта і предмета дослідження, що відповідають заявленій темі та відображають її змістовні межі;
- чітким формулюванням мети дослідження, яка узгоджується з об'єктом і предметом та спрямована на розкриття теоретико-правових засад використання ІКТ у діяльності правоохоронних органів;
- логічною постановкою та послідовним вирішенням дослідницьких завдань, що знайшло відображення у структурі дисертації та дозволило всебічно розкрити заявлену проблематику;
- відповідністю структурно-логічної побудови роботи поставленій меті, що забезпечує цілісність і завершеність наукового дослідження;
- використанням комплексу загальнонаукових і спеціально-правових методів дослідження (системного, формально-юридичного, порівняльно-правового, логіко-семантичного тощо), що дало змогу всебічно проаналізувати правову природу ІКТ та особливості їх застосування у правоохоронній діяльності;
- опрацюванням значного масиву наукових джерел, зокрема монографій,

наукових статей, нормативно-правових актів, міжнародних документів, що свідчить про належний рівень теоретичної підготовки автора та вміння критично осмислювати наукові підходи;

- використанням матеріалів правозастосовної практики та аналітичних даних, що сприяло підвищенню практичної спрямованості дослідження;

- наявністю апробації результатів дослідження, зокрема їх обговоренням на науково-практичних конференціях та відображенням у наукових публікаціях автора.

Результати дослідження підтверджуються також тим, що у роботі послідовно розглянуто питання сутності інформаційно-комунікаційних технологій, їх класифікації, особливостей правового регулювання та впровадження у діяльність правоохоронних органів, а також сформульовано науково обґрунтовані пропозиції щодо вдосконалення законодавства у цій сфері.

Наведені у вступі, розділах основної частини та висновках положення свідчать про те, що досліджувані питання є теоретично значущими та практично важливими, а отримані результати мають належний рівень наукової новизни, аргументованості та достовірності.

Загалом дисертація характеризується достатнім рівнем наукової обґрунтованості, логічністю викладення матеріалу та переконливістю сформульованих висновків і рекомендацій.

Новизна наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, визначається насамперед тим, що дисертація є одним із перших в Україні комплексних самостійних наукових досліджень, у якому системно розкрито теоретико-правові засади впровадження і використання інформаційно-комунікаційних технологій у діяльності правоохоронних органів.

Низка теоретичних положень, висновків і рекомендацій автора має належний рівень наукової новизни та практичної значущості, достатній для дисертаційного дослідження відповідного рівня.

Так, у дисертації вперше:

- обґрунтовано цілісне теоретико-правове розуміння інформаційно-комунікаційних технологій у діяльності правоохоронних органів як особливого інструменту реалізації їх функцій, що поєднує інформаційні ресурси, технічні засоби та правові механізми їх застосування;

- сформульовано зміст поняття «правова основа застосування інформаційно-комунікаційних технологій у діяльності правоохоронних органів», під якою пропонується розуміти сукупність конституційних положень, міжнародно-правових стандартів, норм національного законодавства, підзаконних

нормативно-правових актів і доктринальних положень, які визначають допустимі межі, порядок, форми та гарантії використання інформаційно-комунікаційних технологій правоохоронними органами з метою реалізації їхніх функцій за умови дотримання прав і свобод людини, забезпечення інформаційної безпеки та законності;

сформовано авторський підхід до класифікації документів, створених із використанням технологій штучного інтелекту (ШІ), за критерієм ступеня автономності системи у процесі їх формування та визначено вимоги до документів, згенерованих або створених за допомогою ШІ. Зроблено висновок, що оскільки документи, створені автономними алгоритмічними системами, не мають автора у класичному праворозумінні, виникає необхідність нормативного визначення суб'єкта юридичної відповідальності за їх створення, перевірку і використання;

запропоновано внесення доповнень до законів України: «Про оперативно-розшукову діяльність», «Про Службу безпеки України», «Про Національну поліцію України», «Про захист персональних даних» щодо порядку і контролю (в тому числі громадського) використання інформаційно-комунікаційних технологій; а також щодо запровадження щорічного аудиту кібербезпеки та коректності функціонування інформаційних систем, що використовуються в оперативно-службовій діяльності відповідними правоохоронними органами.

Заслужують на підтримку положення дисертації, у яких:

удосконалено розуміння правової природи базової досліджуваної категорії – «інформаційно-комунікаційні технології в діяльності правоохоронних органів» як сукупності наукових, технічних, програмних і організаційних рішень, що використовуються для збирання, обробки, зберігання, передачі та аналізу інформації або створення нового інформаційного продукту з метою забезпечення законності, правопорядку, оперативного реагування на правопорушення, підтримки розслідувань і прийняття управлінських рішень у правоохоронних структурах;

розвинено наукові уявлення про визначення методології дослідження теоретико-правових засад впровадження і застосування інформаційно-комунікаційні технології в діяльності правоохоронних органів, як системи принципів, підходів, методів та засобів наукового пізнання, спрямованих на виявлення закономірностей формування, розвитку та реалізації правових механізмів використання інформаційно-комунікаційних технологій у діяльності правоохоронних органів конкретизовано напрями адаптації національного законодавства до міжнародних стандартів у сфері цифровізації правоохоронної діяльності.

Цікавими є також положення, присвячені аналізу сучасного стану

впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у діяльність правоохоронних органів України, визначенню проблемних аспектів їх правового регулювання та формулюванню практичних рекомендацій щодо підвищення ефективності їх застосування.

Таким чином, сформульовані у дисертації наукові положення, висновки та рекомендації характеризуються новизною, логічною обґрунтованістю та мають як теоретичне, так і практичне значення для розвитку юридичної науки і вдосконалення діяльності правоохоронних органів.

Отже, в дисертаційній роботі поставлене наукове завдання виконано повністю, здобувач повною мірою оволодів методологією наукової діяльності.

Оцінка змісту дисертації, її завершеність та дотримання принципів академічної доброчесності.

За своїм змістом дисертаційна робота здобувача Калюжного Д.О. повністю відповідає Стандарту вищої освіти зі спеціальності 081 Право та напрямкам досліджень відповідно до освітньої програми 081 Право.

Дисертаційна робота є завершеною науковою працею і свідчить про наявність особистого внеску здобувача у науковий напрям.

Розглянувши звіт подібності за результатами перевірки дисертаційної роботи на текстові збіги, можна зробити висновок, що дисертаційна робота Калюжного Дмитра Олександровича є результатом самостійних досліджень здобувача і не містить елементів фальсифікації, компіляції, фабрикації, плагіату та запозичень. Використані ідеї, результати і тексти інших авторів мають належні посилання на відповідне джерело, статистичні відомості, наведені в дисертації відповідають тим, що опубліковані офіційним розпорядником статистичної інформації.

Мова та стиль викладення результатів. Дисертаційна робота написана українською мовою з дотриманням вимог наукового стилю викладення. Матеріал дослідження викладено послідовно та логічно, що забезпечується чіткою структурою роботи, взаємозв'язком між її розділами та підрозділами, а також узгодженістю поставлених завдань із отриманими результатами. Перехід від загальнотеоретичних положень до аналізу прикладних аспектів здійснюється обґрунтовано і не викликає труднощів у сприйнятті. У роботі використано загальноприйнятую юридичну та спеціальну термінологію, що відповідає сучасному рівню розвитку правової науки та досліджуваної проблематики. Терміни застосовуються послідовно, без істотних суперечностей, що сприяє цілісності сприйняття тексту.

Структура роботи

Дисертація складається з анотації, переліку умовних позначень, змісту, вступу, трьох розділів, що містять дев'ять підрозділів, висновків, списку використаних джерел (227 найменувань) та двох додатків. Загальний обсяг дисертації становить 252 сторінки, з них основний текст – 202 сторінки. Дисертаційна робота оформлена відповідно до вимог наказу МОН України від 12 січня 2017 р. № 40 «Про затвердження вимог до оформлення дисертації».

Оприлюднення результатів дисертаційної роботи

Ознайомлення з дисертацією та науковими публікаціями Дмитра Калюжного дозволяє зробити висновок, що основні положення роботи, які складають її наукову новизну репрезентовано у дев'яти наукових працях, зокрема у чотирьох наукових статтях у наукових виданнях України, визнаних фаховими з юридичних наук, а також п'ятьох тезах наукових доповідей на всеукраїнських та міжнародних конференціях, які у достатній мірі розкривають суть і зміст основних наукових положень дисертації.

Сформульовані наукові результати, висновки, рекомендації і пропозиції належать особисто автору, є його науковим доробком. Особистий внесок здобувача є достатнім і представлений в повному обсязі.

Таким чином, наукові результати описані в дисертаційній роботі повністю висвітлені у наукових публікаціях здобувача.

Дискусійні положення та зауваження до дисертації.

Проведене дослідження характеризується наявністю значної кількості теоретично обґрунтованих і практично значущих положень, а його зміст у цілому заслуговує на схвальну оцінку, водночас окремі аспекти роботи мають дискусійний характер і потребують додаткового наукового обґрунтування.

1. Незважаючи на те, що предметом роботи є саме теоретико-правові засади впровадження і використання ІКТ, питання кібербезпеки є органічно пов'язаним із функціонуванням таких технологій. Будь-яке використання ІКТ у правоохоронній діяльності об'єктивно супроводжується ризиками несанкціонованого доступу, витоку інформації, кібератак та інших загроз, що можуть нівелювати ефективність відповідних технологічних рішень. Відтак, дослідження ІКТ без належного врахування механізмів їх захисту виглядає певною мірою неповним. Включення комплексного підходу до забезпечення кібербезпеки (у єдності правових, організаційних і технічних аспектів) дозволило б: поглибити теоретичну основу дослідження, оскільки кібербезпека виступає невід'ємною характеристикою сучасних ІКТ, а не зовнішнім щодо них явищем; підвищити практичну цінність роботи, адже правоохоронні органи у своїй діяльності стикаються не лише з впровадженням ІКТ, але й з необхідністю

гарантування їх безпечного функціонування. Крім того, наявність у роботі цілісного бачення механізмів забезпечення кібербезпеки сприяла б більш чіткому формулюванню авторських рекомендацій, зробивши їх не лише нормативно орієнтованими, а й практично придатними до впровадження.

2. У дисертації недостатньо розкрито питання запровадження громадського контролю за використанням інформаційно-комунікаційних технологій у діяльності правоохоронних органів. Автор обмежився аналізом правових і організаційних аспектів застосування ІКТ, тоді як роль громадського нагляду, акцептації суспільством технологічних рішень та механізмів забезпечення прозорості діяльності правоохоронців залишилася недостатньо висвітленою. Це створює певну прогалину у комплексному розумінні практичних умов впровадження ІКТ, оскільки ефективність використання технологій у значній мірі залежить від довіри суспільства та участі громадськості у контролі за їх застосуванням.

Вважаю, що висловлені зауваження не є концептуальними, не зменшують загальної наукової новизни та практичної значимості результатів і не впливають на позитивну оцінку дисертаційної роботи.

Висновок про відповідність дисертації встановленим вимогам. Дисертація Калюжного Дмитра Олександровича на тему «Теоретико-правові засади впровадження і використання інформаційно-комунікаційних технологій у діяльності правоохоронних органів» є завершеною, самостійно виконаною кваліфікованою науковою працею, що має вагоме теоретичне і прикладне значення, яка відповідає спеціальності 081 Право та вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (зі змінами), Вимогам до оформлення дисертацій, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40, а її автор заслуговує на присудження ступеня доктора філософії в галузі знань 08 Право зі спеціальності 081 Право.

Офіційний опонент:

**провідний науковий співробітник Маркетингового
центру НДЧ кафедри маркетингу
Сумського державного університету
доктор юридичних наук, професор,
заслужений юрист України**

Олег РЄЗНИК